

Forsøkslæreplan i samfunnsfag for forberedende voksenopplæring (FVO)

FORSØKSLÆREPLAN I SAMFUNNSFAG FOR FORBEREDENDE VOKSENOPPLÆRING (FVO)

ISBN 978-82-7724-254-5

© KOMPETANSE NORGE 2017

GRAFISK PRODUKSJON: KOMPETANSE NORGE

1

Formål

I et demokratisk samfunn er verdier som medvirkning og likeverd viktige prinsipper. Sentralt i arbeidet med samfunnsfaget står forståelse av og oppslutning om grunnleggende menneskerettigheter, demokratiske verdier og likestilling. Faget skal stimulere til aktivt medborgerskap og demokratisk deltakelse, samt motvirke utenfor-skap.

Som mennesker inngår vi i en historisk sammenheng, og en lang rekke historiske hendelser har påvirket utviklingen av samfunnet. I samfunnsfaget skal deltakeren lære om det kulturelle mangfoldet i Norge og i verden før og nå og i tillegg lære å reflektere omkring det tradisjonelle og det moderne og om forholdet mellom individ og samfunn.

Gjennom samfunnsfaget skal deltakerne utvikle en bevissthet om hvordan de kan påvirke sin egen livssituasjon både i familieliv og nære relasjoner og i det lokale og globale fellesskapet.

Kunnskap om det politiske systemet i Norge og i det internasjonale samfunnet gjør deltakeren bevisst på at politikk er preget av samarbeid, konflikt, påvirkning og bruk av makt i ulike former. Gjennom samfunnsfaget får deltakeren verktøy til å reflektere over historiske og aktuelle samfunnsproblemer og til å gjenkjenne og diskutere ulike maktrelasjoner.

Gjennom arbeidet med faget skal deltakeren utvikle kunnskap om bakgrunnen for og sammenhengen mellom den moderne velferdsstaten, utdanningssystemet og arbeidslivet. Faget skal stimulere til forståelse for de pliktene og rettighetene man har som deltaker i utdanningssystemet og som arbeidstaker.

Samfunnsfaget skal stimulere til økt bevissthet om sammenhenger mellom produksjon og forbruk og hvilke konsekvenser ressursbruk og livsutfoldelse har for en bærekraftig utvikling og miljøet. Kunnskap om personlig, nasjonal og global økonomi er også viktig i denne sammenhengen. Gjennom arbeidet med faget vil deltakeren få forståelse for de verdiene og utfordringene som er knyttet til teknologi og omstilling.

Faget skal fremme evnen til å diskutere, resonnerer og løse problemer i samfunnet. Kunnskap om samfunnet skal stimulere til refleksjon, engasjement og kritisk tenkning og dermed medvirke til aktivt medborgerskap og livslang læring.

Grunnleggende ferdigheter

Grunnleggende ferdigheter er integrert i kompetansemålene, der de bidrar til utvikling av og er en del av fagkompetansen. I samfunnsfag forstås grunnleggende ferdigheter slik:

Å ha muntlige ferdigheter i samfunnsfag innebærer å kunne fortelle om, beskrive, sammenligne og analysere kilder og problemstillinger ved å bruke fakta, definisjoner og fagbegreper i meningsytringer, samtaler og presentasjoner. Muntlige ferdigheter handler også om å lytte til, vurdere, gi respons på og videreutvikle innspill fra andre. Utviklingen av muntlige ferdigheter i samfunnsfag går fra å uttrykke enkle muntlige meningsytringer til å begrunne egne synspunkter. Ferdighetene utvikles gjennom økende bruk av argumentasjon, drøfting og presise fagbegreper. Evne til å uttrykke uenighet på en saklig måte og med respekt for andres oppfatninger, er også en viktig del av muntlige ferdigheter.

Å kunne skrive i samfunnsfag innebærer å kunne formidle kunnskap og meninger skriftlig. Utvikling av skriveferdighetene i samfunnsfag innebærer en gradvis oppøving fra å formulere enkle faktasetninger og konkrete spørsmål til å skrive fagtekster med grunngitte standpunkter.

Å kunne lese i samfunnsfag innebærer å utforske, tolke og reflektere over faglige tekster. Det innebærer også å kunne behandle og bruke informasjon fra bilder, film, tegninger, grafer, tabeller og kart. Videre innebærer det å være kritisk når det gjelder informasjonssøk og valg av kilder. Utvikling av leseferdighetene i samfunnsfag innebærer en gradvis oppøving fra å forstå tekster og visuelle framstillinger til å tolke og vurdere dem. Til å begynne med finner deltakeren informasjon i enkle, tilrettelagte kilder. Senere kommer oppøving av evnen til å gjøre egne informasjonssøk, sammenligne informasjon fra ulike kilder og kritisk vurdere hvor nyttige og troverdige kildene er.

Å kunne regne i samfunnsfag innebærer å kunne arbeide med og vurdere datamateriale i forbindelse med faglige temaer og å arbeide med dette ved hjelp av tabeller, grafer og figurer.

Å ha digitale ferdigheter i samfunnsfag innebærer å kunne utforske nettsteder, søke etter informasjon, utvise digital dømmekraft, utøve kildekritikk og velge ut relevant informasjon om samfunnsfaglige temaer. Ferdighetene omfatter også å bruke digitale presentasjons- og samarbeidsverktøy til å utarbeide, presentere og publisere sammensatte tekster. Digitale ferdigheter vil videre si å kunne kommunisere og samarbeide digitalt om samfunnsfaglige temaer og å følge regler og normer for nettbasert kommunikasjon, inkludert personvern og opphavsrett.

3

Hovedområder

Faget er strukturert i hovedområder, og for hvert hovedområde er det formulert kompetansemål. Hovedområdene utfyller hverandre og må ses i sammenheng. Det er knyttet læringsutbyttebeskrivelse og kompetansemål til hver enkelt modul.

3.1 Oversikt over hovedområder

Modul	Hovedområder		
Modul 4	Demokrati og medborgerskap	Individ, relasjoner og samfunn	Arbeidsliv, bærekraft og globalisering
Modul 3	Demokrati og medborgerskap	Individ, relasjoner og samfunn	Arbeidsliv, bærekraft og globalisering
Modul 2	Demokrati og medborgerskap	Individ, relasjoner og samfunn	Arbeidsliv, bærekraft og globalisering
Modul 1	Demokrati og medborgerskap	Individ, relasjoner og samfunn	Arbeidsliv, bærekraft og globalisering

3.1.1 DEMOKRATI OG MEDBORGERSKAP

Hovedområdet omfatter demokrati i Norge og i verden, politikk og politiske partier, samt nasjonale institusjoner og internasjonale organisasjoner. Hovedområdet dreier seg også om historiske prosesser som har ført oss fram til dagens samfunn. Verdien av likestilling, medborgerskap og utvikling av demokratiske ferdigheter er viktige dimensjoner i hovedområdet demokrati og medborgerskap.

3.1.2 INDIVID, RELASJONER OG SAMFUNN

Hovedområdet omfatter samspillet mellom kulturelle normer og samfunnsstyring på den ene siden og individuelle handlinger og valg på den andre. Hovedområdet handler om samfølelse og motsetninger mellom mennesker i et samtidsperspektiv. Rettigheter og plikter man har i private og offentlige sammenhenger, er viktige temaer. Sentralt står også hvordan fremmedfrykt, rasisme og radikaliserings kan motarbeides, og hva som påvirker mennesker i dag. Innsikt i det norske rettssystemet er grunnleggende for et aktivt medborgerskap.

3.1.3 ARBEIDSLIV, BÆREKRAFT OG GLOBALISERING

Hovedområdet handler om næringer, yrkesvalg, utdanning og sysselsetting. Det dreier seg også om organisasjonene i arbeidslivet, om arbeidslivet i dag og de prinsippene og verdiene det bygger på. Hovedområdet omfatter lokalisering og utbredelse av naturlige og menneskeskapte forhold på jorda og skal stimulere til å forstå hvordan og hvorfor de påvirker hverandre. Det handler også om globalisering, fordeling av ressurser, bærekraftig utvikling og Norges rolle som internasjonal aktør.

3.1.4 50-TIMERSKURS I SAMFUNNSKUNNSKAP

Fra 01.01.2017 må deltakere som skal søke om permanent oppholdstillatelse, bestå en offentlig prøve i samfunnskunnskap. Det bør derfor tilstrebes at deltakere som har en slik forpliktelse, får delta i 50-timerskurset i samfunnskunnskap på et språk de forstår godt, tidlig i løpet.

4

Læringsutbytte og kompetansemål

4.1 Læringsutbytte etter modul 1

Etter opplæring i samfunnsfag modul 1 kjenner deltakeren til grunnleggende regler for samhandling i familie- og arbeidsliv og har noe kjennskap til forholdet mellom individ og samfunn. Deltakeren kan på enkelt vis fortelle om egen kompetanse og har noe kunnskap om utdanningsveier og krav i arbeidslivet. Deltakeren kan finne fram til og logge inn og ut av offentlige nettsteder og e-post. Deltakeren kan lese og forstå korte og enkle sammensatte tekster når emnet er kjent. Deltakeren kan skrive korte, enkle tekster i faget.

4.2 Kompetansemål etter modul 1

4.2.1 DEMOKRATI OG MEDBORGERSKAP

Mål for opplæringen er at deltakeren skal kunne

- samtale med støtte om hva begrepene samfunn og demokrati betyr, og gi eksempler på ulike samfunn man selv er deltaker i
- samtale med støtte om begrepet ytringsfrihet ved å fortelle om måter å vise respekt for ulike meninger i hverdagen på
- utforme og praktisere regler for samspill med andre og delta i demokratiske avgjørelser i skolesamfunnet
- gi eksempler på grunnleggende menneskerettigheter

4.2.2 INDIVID, RELASJONER OG SAMFUNN

Mål for opplæringen er at deltakeren skal kunne

- samtale med støtte om variasjoner i familieformer, barneoppdragelse og oppgaver i familien, samt beskrive roller i egen hverdag
- plassere hjemstedet, hjemkommunen og hjemfylket på kart og forstå enkle kartsymboler for å orientere seg med digitale kart i nærområdet

- sette navn på og plassere landene i Norden og verdensdelene
- kjenne til og bruke aktuelle personlige og offentlige nettsteder

4.2.3 ARBEIDSLIV, BÆREKRAFT OG GLOBALISERING

Mål for opplæringen er at deltakeren skal kunne

- gi eksempler på egne plikter, rettigheter og muligheter i det norske utdanningssystemet og hvordan utdanningen kan finansieres
- fortelle på en enkel måte om egen kompetanse og ønsker om utdanning og arbeid
- gi eksempler på vanlige yrker og hovednæringer i Norge
- sammenligne og gi eksempler på bruken av formelle og uformelle uttrykksformer i skole og arbeidsliv

4.3 Læringsutbytte etter modul 2

Etter opplæring i samfunnsfag modul 2 kjenner deltakeren til muligheter og begrensninger for deltakelse i et demokratisk samfunn, samt normer og regler for samhandling i familien og i samfunnet. Deltakeren kjenner til relevante samfunnsinstitusjoner, sentrale plikter og rettigheter i utdanning og arbeidsliv. Videre kan deltakeren finne relevant informasjon på gitte nettsider og bruke digitale hjelpemidler til å lage enkle framstillinger. Videre kan deltakeren lese, forstå og finne informasjon i enkle samfunnsfaglige tekster. Når det gjelder skriving, kan deltakeren forklare sentrale begreper i faget på en enkel måte og gi eksempler på samfunnsfaglige forhold.

4.4 Kompetansemål etter modul 2

4.4.1 DEMOKRATI OG MEDBORGERSKAP

Mål for opplæringen er at deltakeren skal kunne

- sammenligne trekk ved demokratiske og udemokratiske samfunn
- gjøre greie for statsmaktene i Norge og prinsippet om maktfordeling
- fortelle hva et politisk parti er
- gi eksempler på at faktorer som alder, kjønn og religiøs og kulturell bakgrunn påvirker den enkeltes meninger
- fortelle om hvordan man kan være en aktiv medborger lokalt og nasjonalt
- forklare hvorfor ytringsfrihet er viktig i et demokratisk samfunn, og koble det til egne erfaringer
- samtale om aktuelle samfunnskonflikter og komme med egne synspunkter

4.4.2 INDIVID, RELASJONER OG SAMFUNN

Mål for opplæringen er at deltakeren skal kunne

- utforske, beskrive og forklare natur- og kulturlandskapet i lokalsamfunnet
- fortelle om generelle trekk ved et samfunn og hvorfor mennesker søker sammen i samfunn
- samtale om begrepene fordommer og rasisme og kjenne til normer og regler knyttet til disse begrepene
- sammenligne normer som regulerer forholdene mellom mennesker i ulike kulturer, og forklare konsekvensene av å bryte normene
- gi eksempler på lovbrudd og mulige straffereaksjoner
- bruke tilrettelagte kilder for å samtale om hvordan og hvorfor samme hendelse kan framstilles på ulike måter
- gjøre greie for regler for personvern i digitale medier, knyttet til egen digital hverdag

4.4.3 ARBEIDSLIV, BÆREKRAFT OG GLOBALISERING

Mål for opplæringen er at deltakeren skal kunne

- gi eksempler på ulike utdanningsmuligheter, for eksempel ved å bruke fylkeskommunale og statlige nettsider
- samtale om hvordan egen formell og uformell kompetanse kan brukes i arbeidslivet, og om hvordan man får en jobb
- undersøke hvilke jobbmuligheter som finnes i lokalmiljøet
- gi eksempler på sentrale plikter og rettigheter i arbeidslivet
- gi eksempler på relevante samfunnsinstitusjoner ved sykdom, arbeidsledighet og privatøkonomiske spørsmål
- presentere et samfunnsfaglig tema ved bruk av digitale verktøy

4.5 Læringsutbytte etter modul 3

Etter opplæring i samfunnsfag modul 3 har deltakeren kjennskap til demokratiet og samfunnsinstitusjonene i Norge og til muligheter for demokratisk medvirkning og aktivt medborgerskap. Deltakeren har kjennskap til sentrale plikter og rettigheter i arbeids- og samfunnslivet og til omstillingsbehovet som kan komme av globalisering og krav til bærekraft. I tillegg kan deltakeren finne informasjon i og forstå relativt komplekse, sammensatte tekster, og trekke slutninger om informasjon i tabeller, grafer og diagrammer. Deltakeren kan vurdere sentrale samfunnsfaglige begreper og problemstillinger skriftlig.

4.6 Kompetansemål etter modul 3

4.6.1 DEMOKRATI OG MEDBORGERSKAP

Mål for opplæringen er at deltakeren skal kunne

- trekke linjer fra ideene bak den amerikanske frigjøringskampen og den franske revolusjonen til den demokratiske utviklingen i Norge
- beskrive viktige trekk ved framveksten av likestilling i Norge, situasjonen i dag og framtidige utfordringer
- gjøre greie for framveksten av velferdsstaten og diskutere utfordringer for velferdssystemet i framtiden
- sammenligne hvordan politiske partier fremmer ulike verdier og interesser, knytte dette til aktuelle samfunnsspørsmål og reflektere over eget syn
- gjennomføre og presentere en samfunnsfaglig undersøkelse ved bruk av kilder og digitale verktøy
- diskutere årsaker til og følger av kriminalitet og hvordan kriminalitet blir behandlet i rettssystemet

4.6.2 INDIVID, RELASJONER OG SAMFUNN

Mål for opplæringen er at deltakeren skal kunne

- gjøre greie for begrepene kultur og identitet og knytte dette til trekk ved det norske samfunnet
- gi eksempler på hvordan den enkelte og samfunnet kan motarbeide fordommer og rasisme
- undersøke årsaker til utenforskap, radikalisering og konsekvenser av manglende toleranse for ulikheter
- gjøre greie for urbefolkningen i Norge i dag og deres rolle i norsk historie
- diskutere samfunnsfaglige temaer ved å bruke relevante fagbegrep, skille mellom meninger og fakta og vise respekt for andres syn
- diskutere viktigheten av god digital dømmekraft og kildekritikk

4.6.3 ARBEIDSLIV, BÆREKRAFT OG GLOBALISERING

Mål for opplæringen er at deltakeren skal kunne

- undersøke hvilken samfunnsfaglig kompetanse som er relevant i framtidig utdanning og yrke, med utgangspunkt i egne karriereplaner
- gjøre greie for teknologiske og samfunnsmessige endringer som følge av den industrielle revolusjon
- gjøre greie for utviklingen av arbeidernes rettigheter i arbeidslivet og deres status i dagens arbeidsmarked med økt globalisering, konkurranse og robotisering
- gjøre greie for fagforeningenes rolle i det demokratiske Norge og sentrale reguleringer i arbeidslivet
- beskrive geografiske hovedtrekk i verden og sammenligne ulike land og regioner, og forklare sammenhengen mellom naturressurser, næringer, bosetting og levemåte
- gi innhold til begrepet bærekraftig utvikling og gi eksempler på bruk og misbruk av ressurser i et individuelt, lokalt, nasjonalt og globalt perspektiv
- drøfte betydningen av livslang læring og deltakelse i et arbeidsliv i endring
- lese tekster som omhandler utdanning og arbeidsliv
- undersøke hvilken norskspråklig kompetanse som er relevant i framtidig utdanning og yrke med utgangspunkt i egne karriereplaner

4.7 Læringsutbytte etter modul 4

Etter opplæring i samfunnsfag modul 4 forstår deltakeren sin egen hverdag i et globalt og historisk perspektiv. Deltakeren kan redegjøre for hovedtrekk i moderne historie for å forklare konfliktlinjer i samtiden og har innsikt i sentrale globale problemstillinger rundt bærekraft, ressursfordeling, befolkningsutvikling og økonomisk utvikling. Deltakeren kan finne informasjon i, forstå og tolke komplekse og sammensatte tekster, og trekke slutninger om informasjon i tabeller, grafer og diagrammer. Videre kan deltakeren drøfte og analysere sentrale trekk ved samfunnsutviklingen skriftlig.

4.8 Kompetansemål etter modul 4

4.8.1 DEMOKRATI OG MEDBORGERSKAP

Mål for opplæringen er at deltakeren skal kunne

- gjøre greie for årsaker til og virkninger av kolonialisme og imperialisme og gi eksempler på avkolonisering
- drøfte årsaker til og virkninger av sentrale internasjonale konflikter på 1900- og 2000-tallet
- gi eksempler på FNs betydning i verdenssamfunnet, gjøre greie for FNs menneskerettighetserklæring og diskutere menneskerettighetenes betydning
- kjenne til Norges rolle i enkelte internasjonale organisasjoner
- gi eksempler på hvordan en konflikt kan beskrives på ulike måter avhengig av ideologisk ståsted

4.8.2 INDIVID, RELASJONER OG SAMFUNN

Mål for opplæringen er at deltakeren skal kunne

- gi eksempler på hvordan trekk i dagens norske samfunn er formet av viktige historiske hendelser på 1900-tallet
- bruke varierte søkestrategier for å hente informasjon og reflektere over et samfunnsfaglig spørsmål, og diskutere formål og relevans til kildene
- vurdere rettigheter og konsekvenser når en offentliggjør noe på Internett

4.8.3 ARBEIDSLIV, BÆREKRAFT OG GLOBALISERING

Mål for opplæringen er at deltakeren skal kunne

- drøfte viktige omveltninger og ny teknologi i arbeidslivet og reflektere over hvordan disse omveltningene påvirker dagens og morgendagens arbeidsliv
- diskutere premisser for bærekraftig utvikling og økonomisk vekst
- beskrive hovedtrekk ved norsk økonomi og hvordan den henger sammen med den globale økonomien
- drøfte bruk og misbruk av ressurser, hvilke konsekvenser det kan få for miljø og samfunn, og konflikter det kan skape lokalt og globalt
- sammenligne størrelse, struktur og vekst i befolkninger og analysere befolkningsutvikling, urbanisering og flytting i nyere tid ved å bruke ulike kilder som for eksempel kart
- sammenligne variasjoner i levekår i ulike deler av verden, forklare de store forskjellene mellom fattige og rike og drøfte tiltak for en jevnere fordeling, for eksempel ved å foreta en samfunnsfaglig undersøkelse

5

Vurdering

5.1 Bestemmelser for sluttvurdering:

5.1.1 SLUTTVURDERING

Modul	Ordning
Modul 1	Godkjent/ikke godkjent
Modul 2	Godkjent/ikke godkjent
Modul 3	Deltakerne skal ha én karakter.
Modul 4	Deltakerne skal ha én standpunktkarakter.

5.1.2 EKSAMEN FOR DELTAKERE

Modul	Ordning
Modul 4	Deltakerne kan trekkes ut til muntlig eksamen. Muntlig eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt.

